

Američani tik Neaplja; Rusi zasedli Kremenčug

Zavezniški letalci napadli japonski konvoj v bližini Wewaka, potopili in poškodovali sedem ladij in parnikov ter uničili 61 sovražnih letal. Ameriški pomorščaki zasedli nadaljnji otok na Pacifiku.—Ruska armada okupirala čez 1150 vasi in naselbin v prodiranju proti zapadu. Nemški komentator priznal resnost situacije.—Okupacija italijanskih letalskih baz omogočila bombne napade na satelite osi. Nemci izpraznili Alerijo na Korziki

Zavezniški stan v Afriki. 29. sept.—Ameriška armada je danes po besni petdnevni bitki iztrgala Nemce iz hribov nad Neapljem in udrla na planjavo pred mestom in luko. Američani so še dve milj od središča Neaplja. Ves sorenstski polotok je pod kontrolo Američanov.

Moskva. 29. sept.—Sovjetske čete so danes okupirale Kremenčug ob Dnjepru južno od Kijeva in Rudno 58 milj zapadno od Smolenska.

Zavezniški stan na Pacifiku. 29. sept.—Zavezniški bombniki so v napadu, ki je trajal pol drugo uro, razbili sedem parnikov in ladij japonskega konvoja v bližini Wewaka, novogvinejske luke, in 61 japonskih bojnih letal, 50 izmed teh na tleh, poročila glavni stan generala Douglasa MacArthurja, vrhovnega poveljnika zavezniške sile v južnopacifičnem delu Pacifika.

Napad se je pričel ob 9.30 dopoldne in zaključil ob enajsti uri. Wewak je bil razdejan in ne bo več služil Japoncem kot baza vojnih operacij proti zavezniškom.

Zavezniški napad je presenetil Japonce, ker ga niso pričakovali. Večina japonskih bojnih letal se je nahajala na letališču, ko so prišle padati bombe. Wewak leži 350 milj severozapadno od Finschhafena, japonske mornarične baze na Novi Gvineji, kjer so v akciji avstralske čete. Te so zadale težke udarce sovražniku v bitki pri potoku Ilebubu, zapadno od Finschhafena.

Washington, D. C. 29. sept.—Mornarični departament je naznanil okupacijo Nanumea, otoka v grupi Ellice, po ameriških pomorščakih. Okupacija je bila izvršena 4. septembra skoro brez opozicije s strani japonske sile.

Otok Namuea je dolg šest milj in leži okrog 1300 milj vzhodno od otoka New Georgia in 1900 milj južnovzhodno od Truka, velike japonske mornarične baze.

London. 29. sept.—Moskva je danes naznanila, da je rešila armada reokupirala čez 1150 vasi in naselbin v prodiranju proti zapadu in zdaj ograja železnico Gornel-Vitebsk v Beli Rusiji, kjer se odpira pot na Poljsko in v baltične države. Prvi oddelki rešene armade so dospeli do točk, ki so oddaljene samo deset do petnajst milj od Gomela in Vitebska. Oba konca vitalne železnice, ki vodi do Poljske, sta izpostavljena bombardiranju ruskih topniških baterij.

Ruski vojni buletin trdi, da se Nemci umikajo proti Vitebsku in uničujejo mostove ter ceste, da zavro prodiranje sovjetskih kolon. Nemška posadka v Gomelu je v nevarnosti uničenja.

Na južni fronti so ruske čete okrožile Kremenčug, strateško mesto pod Kijevom, glavnim mestom Ukrajine, in potisnile nemško oboroženo silo v past. Druge ruske čete so konsolidirale pozicije na vzhodni strani reke Dnjeper nasproti Kijeva.

Nemški radijski komentator Ludwig Sertorius je priznal, da

Senatorji pobijajo Wheelerjeve očitke

Razprava o vpoklicu očetov v armado

Washington, D. C. 29. sept.—Zagovorniki Rooseveltove administracije v senatu so pobijali obdolžitve senatorja Burtona K. Wheelerja, demokrata iz Montane, da vladne agencije nudijo zavetje onim, ki se hočejo izogniti vojaški službi. Wheeler je avtor zakonskega načrta, ki določa odložitve vpoklica moških, ki so postali očete pred japonskim napadom na Pearl Harbor, v armado do januarja prihodnjega leta.

V teku debate o načrtu je senator Lucas, demokrat iz Illinois, pobijal Wheelerjeve obdolžitve in izjavil, da bo glasoval proti, ker so general Marshall, šef generalnega štaba, in drugi vojaški voditelji pri zaslišanju pred kongresnimi odseki trdili, da se mora ameriška oborožena sila povečati na 10,709,581 mož v tem letu. Lucasu so se pridružili drugi senatorji.

Pričuje se, da bo debata o Wheelerjevem načrtu zaključena ta teden. Znamenja kažejo, da bo poražen z veliko večino glasov.

Predsednik Roosevelt ni hotel razpravljati o poročilih, da bo general Marshall imenovan za vrhovnega poveljnika ameriško-angleške oborožene sile na vseh bojiščih, zaeno pa je okrcal odgovorne častnike, ki so skušali ustvariti vtis, da se hoče administracija iz političnih razlogov iznebiti generala.

Portoriško ljudstvo dobi samovlado

Rooseveltovo priporočilo kongresu

Washington, D. C. 29. sept.—Predsednik Roosevelt je priporočil kongresu, naj da prebivalcem Portorika priliko za samovlado, ki naj bi vključevala tudi pravico izvolitve gubernerja in drugih uradnikov.

Roosevelt je poslal kongresu poročilo notranjega tajnika Harolda Ickesa, ki je bil načelnik odbora, ki se je po študiju položaja na Portoriku izrekel za revizijo portoriških zakonov. S poročilom vred je predsednik poslal kongresu načrt, na čigar podlagi naj bi se izvedle reforme.

Na temelju sedanjih zakonov predsednik imenuje gubernerja, generalnega pravdnika, prosvetnega komisarja in člane vrhovnega sodišča. Portoriško ljudstvo voli poslance od 1. 1917, toda guberni ima pravico vetiranja sprejetih načrtov v zbornici. V smislu kongresu predloženega načrta bi izvoljeni guberni dobili oblast imenovanja načelnikov za vse vladne departamente, toda imenovanje mora potrditi portoriški senat. Amerika bi imela na Portoriku vrhovnega komisarja, ki bi bil odgovoren za izvajanje ameriških zakonov.

Nemški špion obsojen v New Yorku

New York. 29. sept.—Ernest F. D. Lehmiz in Erwin H. de Spretter, ki sta na obravnavi pred federalnim sodiščem priznala, da sta bila v službi Nemčije kot špiona, sta bila obsojena na trideset let ječe vsak. Obsojbo je izrekel sodnik Mortimer W. Byers.

ZAVEZNIŠKI PRITISK NA BADOGLIJEVO VLADO

Anglija in Amerika zahtevata reprezentacijo liberalcev

STRNITEV PROTI-FAŠISTIČNIH GRUP

London. 29. sept.—Velika Britanija in Amerika vztrajata pri zahtevi za reorganiziranje Badoglijeve vlade, ki naj bi vključevala reprezentante italijanskih liberalnih strank in liberalcev v tujini.

Doznava se, da se bo Badoglio udal pritisku in da so bili že storjeni koraki glede vrnitve italijanskih liberalcev v Italijo. Med temi je grof Carlo Sforza, bivši zunanji minister, ki se nahaja v Ameriki.

Doslej se ni pokazalo še nobene znamenja, da bodo Sforza in drugi liberalci postavili bazo sodelovanju z Badoglijevo vlado in italijanskim kraljem, toda Velika Britanija in Amerika sta navezali stike z drugimi predstavniki liberalnega gibanja. V prihodnjih dneh bo Badoglio in kralj dobila poziv, naj storita tri stvari, ki so:

1. Diskuzija z italijanskimi liberalci o formiranju bolj reprezentativne vlade.

2. Podpis vseh pogojev kapitulacije.

3. Napoved vojne Nemčiji.

Možnost, da bi ameriški in britanski vojaki, katerih tovariši so bili ubiti v bitkah z italijanskimi vojniki v Afriki in Italiji, sprejeli Italijane kot zaveznike, ako bo Badoglio napovedal vojno Nemcem, več ne obstoja. Če bo in kadar bo vojna napovedana, bosta Velika Britanija in Amerika priznali Italijane le kot sobojevnike in jih sodili po številu Nemcev, ki jih ubijejo.

Po strmoglavljenju Mussolinijevega režima so se strnile liberalne grupe v protifašističnem gibanju in zagotovile kooperacijo zaveznikom. Te vključujejo krščansko demokratsko stranko, delavsko demokracijo, stranko akcije, italijansko socialistično stranko, Reprezentantje nekaterih elementov teh grup imajo zveze z ameriški in britanski uradniki krogi. Vprašanje, katera izmed teh grup v resnici reprezentira težnje italijanskega ljudstva, lahko povzroči trenje.

Japonske vojne agenture premešane

Izredno zasedanje parlamenta sklicano

London. 29. sept.—Časniška agencija Domej je po tokijskem radiu naznanila premešanje japonskih vojnih agentur in sklicanje izrednega zasedanja parlamenta.

Odlottev glede premešanja agentur je padla na seji članov kabineta. Naznanilo pravi, da je bil imperijski načrtni odbor odpravljen in ustanovljeno novo munitsijsko ministrstvo. V področje slednjega bo spadalo ojačanje japonske letalske sile in armade.

Premešanje je sledilo svari, ki ga je izrekel premier Hideki Tojo pred petimi dnevi, da se mora japonsko ljudstvo pripraviti na poteškoče kot posledica razpeta vojne situacije. Agencija Domej je naznanila, da se izredno zasedanje parlamenta prične prihodnji mesec.

Domače vesti

Br. Vider zapustil bolnišnico

Chicago. — Br. Fred A. Vider, gl. tajnik SNPP, se je 28. septembra povrnil domov iz bolnišnice, v kateri je bil od 10. avgusta zaradi počene kosti v nogi, katero si je poškodoval 25. julija, ko je po nesreči padel na uličnem hodniku v Milwaukeeju. Upanje je, da se kmalu vrne zdrav na delo.

Iz Južne Amerike

Buenos Aires, Argentina. — Proti koncu junija je tukaj umrla Virginija Hrovatin, stara 18 let. Podlegla je legarju. Zapuščena starše in sestro.

Iz Clevelanda

Cleveland. — Dne 27. sept. je v bolnišnici umrl Anton Remle, star 61 let in doma iz Letuše na Stajerskem. V Ameriki je bil 37 let in tukaj zapuščena žena in dve hčeri.

Odbor odločil proti železničarjem

Potrdil je veljavnost mezdne formule

Washington, D. C. 29. sept.—Posebni vladni odbor je odbil zahtevo glede zvišanja plače za tri dolarje na dan 300,000 delavcem, uposlenih na ameriških železnicah. Zadevno naznanilo je prišlo iz Bele hiše.

Odbor je potrdil veljavnost mezdne formule "Malega jekla" in se izrekel za zvišanje plače železničarjem za 32 centov na dan. Izjavil je, da je to vse, kar dopušča mezdna formula. Zvišanje je retroaktivno od 1. aprila tega leta.

Odkol je bil dostavljen predsedniku Rooseveltu, nakar ga je slednji izročil Fredu M. Vinsonu, načelniku federalne komisije za ekonomsko stabilizacijo.

Samo eden član odbora, Frank M. Swacker, se ni strinjal z odlomkom večine. On je trdil, da mezdna formula ne omejuje oblasti odbora in priporočal, da se plača železničarjem zviša za 54 centov na dan.

Prizadete z odlomkom so bratovščine železniških strojevodij in kurjačev, izprevednikov, spremnikov in kretničarjev. Odbor je poudaril, da je podal odluk v soglasju s programom ekonomske stabilizacije, da se prepreči inflacija.

Voditelji železničarjev so namignili, da bodo nadaljevali agitacijo za zvišanje plač kljub odluki odbora.

Svedska priznala francoski odbor

Stockholm, Švedska. 29. sept.—Švedska je uradno priznala odbor za osvoboditev Francije, čigar glavni stan je v Alžiru, Afrika. Švedske interese na ozemlju, ki spada v območje francoskega odbora, bodo reprezentirali švedski konzuli, ki so na tem ozemlju.

Sforza obljubil podporo Badoglijevi vladi

London. 29. sept.—Grof Carlo Sforza, bivši italijanski zunanji minister, je zagotovil premijerja Badoglija, da bo podpiral njegovo vlado, dokler se bo borila za osvoboditev Italije, se glasi naznanilo iz Alžira. Sforza, izgnani vodja liberalnih in protifašističnih elementov, se nahaja v Ameriki.

Deportacije italijanskih vojakov v Nemčijo

Bern, Švica. 29. sept.—Nacijske avtoritete so odredile masne deportacije italijanskih vojakov in delavcev v Nemčijo, se glasi poročilo iz italijanskih obmejnih krajev. Nadomestili bodo nemške delavce, ki so bili potonjeni v vojaške uniforme in poslani v ruske fronte.

Poveljstvo francoske sile razdeljeno

General Legentilhomme imenovan za
vojnega komisarja

Alžir, Alžirija. 29. sept.—General Paul Legentilhomme je bil izbran za vojnega in obrambnega komisarja v odboru za osvoboditev Francije in s tem je bilo poveljstvo francoske oborožene sile spet razdeljeno. On je znan kot pristaš generala Charlesa de Gaulleja.

Legentilhomme je dobil popolno kontrolo vse francoske oborožene sile z izjemo one, ki se aktualno bojuje na bojiščih. Poveljnik te je general Henri Giraud, sonačelnik francoskega odbora. Trdi se, da se Giraud in De Gaulle nista mogla sporazumeti glede imenovanja civilista za vojnega komisarja. Legentilhomme je bil nekoč vojni komisar v De Gaulleovem odboru borbenih Francozov, ki je bil razpuščen po ustanovitvi odbora za osvoboditev Francije v Alžiru. On je bil izbran za vrhovnega komisarja za ozemlja na Indijskem morju, ko so francoske čete okupirale Madagaskar.

General Giraud je bil kritiziran, ker ni informiral odbora v Alžiru o operacijah francoskih čet na Korziki, otoku na Sredozemskem morju. Naznanilo, da so čete v akciji na otoku, je bilo objavljeno tri dni po izkrcanju.

Mussolini se urnil v Rim?

Italijanski senat
razpuščen

London. 29. sept.—Berlinski radio je naznanil, da se je Benito Mussolini vrnil v Rim, iz katerega je bil izgnan, kjer je prevzel nominalno kontrolo nad "fašistično republiko", katero so v naglici izklesali nemški bajoneti.

Radio Berlin citira poročilo iz Rima, da je Mussolini govoril pred svojimi padšaji in jih zagotovil, da bo Italija kmalu dobila ustavo kot država brez kralja, zaeno pa je zapretil, da bo od on, ki so ga aretirali in izgnali iz Rima, kaznovani.

Višiška radiopostaja je objavila zaključke Mussolinijevega režima. Senat, čigar člane je imenoval kralj Viktor Emanuel, je bil razpuščen z dekretom. Drugi dekreti določajo koncentracijo italijanske oborožene sile pod oblastjo fašističnega vojnega ministra, združitev sindikatov v eni grupi in nadaljevanje preiskave proti starim članom fašistične stranke, ki so nagradili bogastvo, in proti vsem Italijanom, ki so imeli vladne službe v zadnjih tridesetih letih.

Rimski radio je naznanil, da bo Mussolinijeva vlada takoj organizirala italijansko armado za nadaljevanje boja proti zaveznikom na strani Nemčije in Japonske. Berlin je prej poročal, da so Mussolinijev režim že priznale Rumunija, Bolgarija, Slovačija in Hrvaška, sateliti osi. Glasilo Mussolinijeve vlade je rimski list Lavoro Fascista. Prej je bil glasilo list Il Popolo d'Italia, ki je prenehal izhajati.

Šestnajst točk za funt masla

Washington, D. C. 29. sept.—Urad administracije cen je naznanil, da bodo morali odjemalci dati 16 točk za funt masla, osem več nego v času, ko je maslo prišlo na listo živil, ki se prodajajo v odmerkih. Zadevni odkol stopi v veljavo prihodnjo nedeljo. Pojasnilo je, da je produkcija masla padla za deset odstotkov.

JUGOSLOVANSKA UBEŽNA VLADA DOSPELA V EGIPT

Berlin naznanil okupacijo
Splita in Krfa

NEMCI UTRJUJEJO
BALKAN

Kairo, Egipt. 29. sept.—Jugoslovanski kralj Peter in člani njegovega štaba so dospeli sem iz Londona. Britska križarka je pripeljala kralja v Port Said in od tam se je odpeljal v Kairo z avtomobilom. Kralja je spremljal dr. Božidar Purić, predsednik vlade in zunanji minister.

London. 29. sept.—Člani jugoslovanske ubežne vlade in kralj Peter so zapustili London in odšli v Kairo, Egipt, iz česar mnogi sklepajo, da bo Balkan postal pozorišče važnih dogodkov v bližnji bodočnosti. Berlin je naznanil, da so nemške čete zasedle Krk, grški otok na Jonskem morju, in Split, jugoslovansko pristaniščno mesto ob Jadranskem morju, ki leži 300 milj severno od Krfa.

Jugoslovanski krogi v Londonu so izjavili, da je Split še vedno v rokah gerilcev, poveljstvo osvobodilne jugoslovanske armade pa je naznanilo ostre bitke med gerilci in Nemci v gorovju, 15 milj severovzhodno od Splita, zaeno pa je priznalo, da se je pritisk nacijske oborožene sile na gerilske grupe povečal v zadnjih 48 urah. Jugoslovanska poročila trdijo, da so Nemci skušali izkrcati čete na otoku Mljetu in otoku Šipanu, ki ležita južnovzhodno od Splita, in da se je poskus izjalovil.

Grški kralj Jurij in člani njegove vlade so v Kairu in odhod članov jugoslovanske vlade in kralja Petra tja je dal povod govoricam, da hočejo biti v bližini pozorišča gerilskih aktivnosti in da pričakujejo zavezniški udar na Balkan.

Bitka za posest Sušaka, luke pri Reki, se nadaljuje. Nemško poveljstvo je priznalo, da se močne gerilske skupine odločno bore proti nacijski oboroženi sili v severovzhodni Italiji in na dalmatinskem obrežju. Očitno je, da skušajo Nemci utrditi Balkan, ki je v nevarnosti zavezniških bombnih napadov v italijanskih baz, ki so jih zavezniški okupirali, kakor tudi z otokov na Egejskem morju, katere so zasedle britske čete.

Krk, ki leži v bližini obrežja Grčije in Albanije, južno od Odranske morske ožine in 70 milj od pete italijanske "škornja", je velike strateške važnosti, ker pomorska sila lahko tam blokira Jadransko morje.

Abesinski cesar pozdoravlja zdrobitev fašizma

London. 29. sept.—Abesinski cesar Haile Selassije je v svojem prvem govoru po radiu, odkar se je vrnil na prestol, poveljeval zdrobitev fašizma v Italiji po zavezniški sili. Dejal je, da potek te vojne dokazuje, da sila ne more nikdar triumfirati nad pravico, zaeno pa je naglasil, da so viri in sredstva njegove dežele na razpolago zaveznikom.

Večji davki na dohodke napovedani

Washington, D. C. 29. sept.—Rooseveltova administracija bo prihodnji teden predlagala kongresu zvišanje dohodninskih davkov, da pride dodatna vsota do sedem milijard dolarjev v federalno blagajno. Zadevno izjavo je podal senator George iz Georgije, načelnik senatnega finančnega odseka.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co., \$7.50 za leto, \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil polnino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oklepaju na primer (September 30, 1943), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Ali je to vzorec unije sveta?

Državni tajnik Hull je 23. septembra objavil osnutek svetovne organizacije za relief in rehabilitacijo (obnovo), katere se je pravkar poročila iz te vojne. V tej organizaciji—njeno uradno ime je "United Nations Relief and Rehabilitation Administration"—je do danes pridruženih 44 držav, vse zavezniške in nevtralne, katerim na čelu so Združene države, Velika Britanija, Sovjetska unija in Kitajska.

Kakor je Hull pojasnil, obstoji ta organizacija iz eksekutive in sveta (council) in poslovanje se veči na enakopravnosti, to se pravi, da je ustroj organizacije v dobri meri demokratičen.

Zanimivo je, kako so se države zedinile za ta načrt. Hull ne omenja, toda zdi se, da je iniciativa prišla od ameriške vlade že pred enim letom. Najprej so se zedinili glavni zavezniški, to je četvorica: Amerika, Anglija, Rusija in Kitajska, nakar so bile povabljene k sodelovanju vse članice Združenih narodov.

Predloženi upravni načrt pa ni ugajal vsem manjšim državam. Nekateri teh držav—Poljska, Holandija, Belgija in Norveška—so protestirale, češ da je organizacija po tistem načrtu preveč centralizirana in skoro vsa moč je v rokah "velike četvorice". Te države so zahtevale, naj se odločujoča moč raztegne na čim širše članstvo držav. Kaj je bil odmev? Velika četvorica je upoštevala zahtevo manjših držav in pristala na revizijsko kontrolo.

Cez letošnje poletje je velika četvorica vrnila manjšim državam revidiran načrt uprave in Hull pravi, da upa, da bodo članice odobrile načrt v najkrajšem času. On tudi upa, da se bo prva seja nove organizacije vršila v novembru, najbrže v Ameriki, in tedaj bo izvoljen glavni direktor. Skoro ni dvoma, da bo Američan, vsekakor bivši newyorški governor Lehman, ki že vodi reliefno organizacijo za Ameriko.

Državni tajnik je rekel, da glavni namen te organizacije je, da vodi nasičevanje ljudstva v osvobojenih prijateljskih deželah, kasneje pa v okupiranih sovražnih deželah in s tem prepreči propast in anarhijo. Organizacija bo skrbela, da osvobojeno ljudstvo dobi dovolj hrane, najpotrebnejše obleke in krov, torej prvo pomoč za povratek k normalnemu življenju.

Sredstva za to pomožno akcijo, katere bo ogromna, morajo priti iz onih dežel, v katerih bo kaj preostanka živl in drugih potrebščin, v glavnem iz Severne in Južne Amerike. Evropa bo domala vsa razdejana in od tam ni pričakovanja kakšne pomoči, lahko pa bo nekaj prispevala severna in južna Afrika.

Ta reliefna organizacija Združenih narodov bo morala biti potrjena s posebnim sklepom kongresa, predno dobi v Ameriki uradno in legalno stališče. Kongres torej dobi prav kmalu priložnost, da svoj prvi teoretični korak (Fulbrightova resolucija) za mednarodno sodelovanje prestavi v konkretno prakso.

Kar je za nas danes važno, je ustroj te prve svetovne organizacije med sedanjo vojno. Naziv "Združeni narodi" je do danes eksistiral le na papirju. Faktično, to je v praksi te organizacije še ni—izvzemši v skupnem oboježenem nastopanju na bojiščih. V političnem in legalnem smislu še ne obstoji. Prvi poskus, da se Združeni narodi dejansko organizirajo v namen, ki ni vojaški, je ta pomožna organizacija. Da je prvi poskus prišel na tem polju, je pravilno in logično. Predno bo mogoče govoriti o kakšnem miru, je treba razmrcvarjena ljudstva postaviti na pot normalnega obstanka.

Važno je to, da je prvi poskus dober. Iz Hullovega poročila je sodeliti, da je bil prvotni načrt nekakšna ekskluzivna alianca četverih velesil, ampak na zahtevo malih narodov je velika četvorica krenila na pravo pot in priznala novi organizaciji demokratično obliko. Dobro znamenje je, da je na to pristala tudi Sovjetska unija.

Zakaj ne bi nadaljevali na ta način? Zakaj ne bi—namesto konkurenčnih in imperialističnih ali napol imperialističnih alianc—na tej podlagi usmerili tudi politične in ekonomske mednarodne tvorbe Združenih narodov? Na demokratični podlagi?

Vsaka alianca ali zveza dveh ali treh velesil bi bila le obnova starega sistema ravnotežja—prve in druga svetovna vojna sta nam pa živ dokaz, da sistem ravnotežja ni nobena garancija za mir, temveč baš obratno vodi naravnost v vojno. Kdor računa s skupino držav za Rusijo na čelu, mora računati tudi s skupino, katero bo vodili Anglija in Amerika—kar pomeni, da mora računati z bodočo vojno.

Trajni mir je mogoč le, če bodo vsi narodi organizirani v eni sami federaciji, katere bo kolektivno garantirala mir in temeljne človeške pravice vsem narodom. Edino na ta način je mogoče preprečiti vsako bodočo vojno.

Razveseljujoče dejstvo je, da so štiri vodilne velesile na zavezniški strani priznale malim narodom neke pravice, ki se lahko imenujejo princip enakopravnosti, čeprav to priznanje velja le za akcijo humanitarosti.

Ni samo pravično in pošteno, marveč zelo potrebno je, za mir in ekonomski ter socialni napredek človeštva v bodoče, da Amerika, Anglija, Rusija in Kitajska komunicirajo v tem smislu tudi pri organiziranju mednarodne politične organizacije narodov, katere bo kolektivno jamčila mir vsem ljudem.

Do danes se je demokracija—srednja pot življenja—uveljavljala le v posameznih deželah. Skrajni čas je, da se začne uveljavljati tudi mednarodno za vsa ona ljudstva, ki je še nimajo in katera kažejo sposobnost zanjo. Ne s silo! S silo se uvaža le barbarizem. Z uvajanjem razmer v katerih se demokracija lahko rodi in cvete ter raste.

Glasovi iz
naselbin

Žensko vprašanje in vojna

Cleveland, O.—V Prosveti z dne 14. sept. sem čital dopis Katarine Krainz iz Detroita, v katerem omenja vojno in druge podobne stvari. Naj citiram dva stavka, ki se tičeeta vojne, kjer piše: "Meni se zdi, da ne bi bilo nič slabše, ako ne celo bolje. Prav gotovo bi ne bilo toliko teh vojn, ker bi matere ne mogle gledati, da se naši sinovi pobijajo med seboj." Ona se opira na to, ker nekateri moški pravijo: "Ja, kako bi bilo na svetu, če bi vladale ženske?" Bo menda res tako, da se dobe taki moški, ki so takega mnenja, ali pa tisti, ki tako pravijo, kaj čitajo?

Zgodovina nam pove, da smo imeli že več ženskih vladaric, na primer Kleopatro in Elizabeto, kraljico Anglije, ki je vladala od leta 1558 do 1603, dalje carico Katarino, rusko vladarico (1680-1727), avstrijsko cesarico Marijo Terezijo, francosko kraljico Katarino de Medici, rumunsko kraljico Ottilijo in več drugih. Kljub temu so se dogajale iste reči kot pod vladarji in kljub temu ženske pod tistimi vladaricami niso imele tistih pravic, ki jih imajo danes. Kajti spol sploh ne odločuje, pač pa splošni napredek in zdrav razum; in tega posedujejo moške več nego ženske v mnogih slučajih.

Da so ženske dobile pravice, ki jim po vseh pravicah pripadajo, si ona ne morejo prisvajati vsega borbenega kredita in ga polagati na svoje rame. V Ameriki so se bojevali in ustanovili republikanski vlado moške. Ti moške so tudi delali postavbe. V tistih zakonih, ki so jih sprejeli moške, stoji zapisano, da se ženska sme ločiti od svojega moža, če on misli, da ima on pravico deliti ji batinje. V nekaterih državah imajo celo strogo kaznen za moške, ki izrabljajo svojo moč na svoji ženi, ki je možu enakopravna. Tudi meni je znano, ko je mož nakresal svojo boljšo polovico potem, ko se ga je natreskal v salunu. Ob neki priliki je celo mene klicala na pomoč, kar sem pa odklonil, kajti znano mi je bilo, da je neki moj prijatelj v podobnem slučaju, ženi, ki jo je njen mož buntal, priskočil na pomoč, potem pa sta oba, žena in njen dedec, naskočila mojega nekdanjega prijatelja.

Tisti moj prijatelj, ki je bil valed tega deležen batin od obeh, je rekel: "Nikoli več!" Zato pa imamo sodišča, da se izravnavajo taki spori. Vsakemu možu in ženi dam popolnoma prav, kjer ni sporazuma, da je ločitev najboljša zdravilo. Gori omenjena žena se je pozneje poslužila sodišča, dobila ločitev in se omožila z drugim, njenega bivšega moža-pretepača pa je Bog poklical v nebesa.

Razume se, da naši duhovniki tega ne dovoljujejo, ker jim njihova sveta cerkev to prepoveduje. Le redki so slučajji, da bi katoliška cerkev dovolila razpoko uradno. To se zgodi le tedaj, če dovoli sveta rota s papežem na čelu, kar pa velja le za imovite sloje, ne za navadnega

zemljana. Ena zadnjih takih zadev se je "razčistila" pred svetoto pred leti v slučaju Marcenija, ki je pred nekaj leti umrl.

Ako se je žena v Ameriki borila za volilno pravico, ali moremo reči, da so te pravice priletele možem iz neba? Seveda ne, saj nam je znano, da so se tudi moški morali dolgo boriti, da so dobili volilno pravico, v mnogih krajih pa je še sedaj nimajo, na našem "solidnem" jugu pa je še sedaj omejena. Ali pa smo bili od takrat kaj na boljšem, odkar imamo splošno volilno pravico za oba spola? Nič. Žene korakajo za demokratičnimi politiki zlasti v naši metropoli in delavstva vprašanja so jim lanskisneg. Le nekaj tucatov jih dobimo, ki se zanimajo za taka vprašanja, žene drugih narodnosti pa navadno korakajo za republikanci.

Da, ženske so dobile volilno pravico, ampak da bi jo žale porabiti v korist onih, ki garajo tega do sedaj še niso pokazale četudi morajo same garati. Vemo tudi, da jih je mnogo; ki posedujejo izborni šolski izobrazbo, ne znajo pa rabiti svojega znanja v prid samim sebi, kakor ga ne znajo moški.

In tako bodo še vojne in menda edina rešitev je v Napoleonom izreku, ki je modroval s enim samim Bogu in enim samim cesarju, kakor so to hoteli nekateri sodobni Napoleončki tudi udeležiti, pa jim je izpodletelo. Mi pa pravimo, naj bo ena sama republika in ena sama predsednik na tej naši zemeljski obli in vojn bo konec. Dokler pa ne bomo imeli svetovne države ali federacije z republikansko vladavino, pa naj vladajo moški ali ženske, bomo še imeli vojne, kakor so bile tudi takrat, ko se vladale velike carice, cesarice, kraljice in druge vladarice (naj omenim, da je sedanja holandska kraljica tudi vladarica).

Tone Garden pravi, da je v sedanjih dobi kapitalizem kriv mnogo zla, ker ne more preživljati preproste delavskega ljudstva. Do neke mere je res to pa ne drži na vsej črti. Kapitalisti se ne brigajo, če ima preprosta delavska masa kaj za podzob ali ne. To ni njihov business. Njihov glavni cilj je, kako nagrabiti čimveč kapitala, če pi ni trgov, imajo oni še vedno dovolj za svoj krožnik.

Vojne so se bile že pred tisoč leti, kakor so se bile potem ko se je pojavil kapitalizem. Naši rdečkožci, ki jim pravimo Indijanci, niso poznali bank, dolarjev, vknjižb, bondov in druge take moderne ropotije, niti niso imeli tovarn, kljub temu so imeli vojne, ki so bile med raznimi indijanskimi rodovi. Vojne so bile v starem Babilonu, poznali so jih tudi Egipčani, Grki, Rimljani ter vsa stara ljudstva. Rimljani so menda imeli vsako drugo leto vojno, in vendar tam ni bilo kapitalistov, bili pa so diktatorji in cesarji, vladajoče kaste in brezpravna para. Karl Veliki je preganjal Hune in izvršil pohod proti vzhodu, Atila je hotel obiskati sv. očeta v Rimu, pa mu je papež sam prišel

naproti, da ni bilo treba Atili jezdit v Rim.

Turki niso iskali kapitalistov v Srbiji, na Hrvaškem in v Sloveniji, ker jih takrat še ni bilo, razen krmarjev, štacunarjev in malih kmetov. Seveda sta bila tudi takrat dva oziroma trije razredi: vladajoči, srednji in brezpravni.

Narodno sovraštvo, ki ga povzroča šovinizem, tako tudi vere, je povzročil veliko vojn. Zdi se mi, da nemški napihneni ponos, kaj smo mi Nemci, je bil veliko kriv za poraz leta 1918. Ampak to jih ni nič spametovalo. Prišli so drugi naduteži s Hitlerjem na vrhu, ki so spet zasanjali po svetovni nadvladi. Pri tem je igral nemški kapitalizem podrejeno vlogo in se je v mnogih slučajih moral ukloniti vladajoči kasti pruskega militarizma, ki je bila krutejša zanj kot kajzerizem. Zato pa sem prepričan, da rešitev in odprava vojn je le v tem, da se ustvari ena sama svetovna republika ali federacija z enim samim predsednikom na čelu. Le na ta način je možno, da ne bo več vojnih viher.

Rojakinja Krainz iz Detroita je tudi čitala, da je Izak rodil Jakoba in da so v tistih časih moški rodili otroke. Vse to se je morda dogajalo, tako tudi to, da je Izak pomotoma rodil deklico, saj je vendar sedaj v navadi, da ženske rade tudi fantke, ki jih imajo kljub temu rade! Znano nam je tudi še nereseno vprašanje, kaj je prej nastalo, putka ali jajce? Nekje so baje pronašli, da je petelin znesel prvo jajce, nato pa izvalil še kokoši!

Pravijo, da je sv. pismo baje napisal oče Mojzes. Takrat so namreč imeli preveč bogov na hrani v boarding havzu, pa je prišlo Mojzesu na um, da on ustvari le enega Boga, ki je še sedaj tukaj. Njegovo sveto pismo so baje prevajali Grki in drugi pač vsak po svojem okusu, tako so tudi rodili vsak po svoje. Od tega je še celo katoliška cerkev nekaj obdržala, drugo pa je poslala v muzej, kajti prilagoditi se je morala, kakor se pomalem še sedaj, znanstvenim iznajdbam, pa to zato, ker cerkveni poglavarji niso dovolj nadarjeni, da bi mogli pronaesti, kako in na kakšen način je ta okrogli svet nastal. Toliko za danes.

Frank Barbič.

Kupite vojnohranilni bondi

Vojna in mir

Canton, O.—Italija se je znašla v kaosu, iz katerega jo bodo rešili zavezniški topovi, ostala pa bo bankrotirana. Njena lepa mesta in industrije bodo treple ogromno škodo, kajti Nemci ne bodo pustili niti kamna na kamnu za seboj pri umiku.

Bankrotirana pa ne bo ostala samo Italija, marveč vsa Evropa. Rusija, Amerika in Anglija lahko rešijo Evropo iz njene otlopelosti. Te tri velesile naj bi preprečile vsako kramarjovo-jaških alijanc med ostalimi narodi in uničile zadnjo sled stare diplomacije.

Zgodilo pa se je nekaj, kar spominja na versajsko hinavščino v imenu anarhije. Viktor Emanuel in Peter Badoglio, dva največja fašista za Mussolinijem, sta bila sprejeta v krog zaveznikov z izgovorom, da se prepreči anarhija. Svet je sperejel to "potezo" na znanje jako nevoljno in kakor izgleda, ne bo

General Douglas MacArthur opazuje z bombnika operacije ameriških in avstralskih čet proti japonski sili pri Laeji. Nova Gvineja.

mednarodno sodišče imelo prilike srečati se z vojnimi zločinci, ki so odgovorni za sedanjo morilno dramo.

Sedaj je popolnoma verjetno, da v Italiji ostane samo Mussolini kot vojni zločinec, četudi sta Viktor Emanuel in Peter Badoglio sodelovala z Mussolinijem celih 21 let, dokler se niso njihovi skupni interesi pričeli lomiti.

Po zadnji svetovni vojni so se pojavile tri države s povsem novimi reformami za staro Evropo—Rusija, Češka in Turčija. Rusija je prakticirala komunizem in svetovno revolucijo, dokler ni Stalin dal zaviti vrat nekaterim revolucionarjem, ki so hoteli iti predaleč s svojo diktirno, ki je več škodovala Rusiji kot koristila.

Pod Stalinom se je pričela Rusija dvigati v silo, ki danes kaže zobe tistim, ki so jo tako grdo sovražili. Da je današnja Rusija stokrat boljša kot je bila stara carska Rusija, je jasno razvidno iz neverjetno ogromnih žrtev v tej vojni. Rusko civilno prebivalstvo je pripravljeno umreti v tej silni drami na vzhodu za današnjo Rusijo. Naposled pride slovita rdeča armada, ki ji ni para na svetu. Vsa ta ogromna masa civilnega in uniformiranega ljudstva se bori kot eno samo telo!

To je zadostna priča, da Rusiji ni potrebno, da ji bi kakšen inozemski diplomat stare šole urejeval njene notranje zadeve in ji rinil oni samopašni patriotizem, ki je povzročil že toliko gorja na tej zemeljski obli.

Turčija, ki je danes nekakšna Svica ob Bosporu po zaslugi pametne politike predsednika Inona, bo vsekakor izšla iz te vojne brez rane.

Čehoslovaška republika je bila otok najboljše demokracije v Evropi, dokler je ni začasno uničila Nemčija s pomočjo monokovskega apizarskega pakta.

Na tem svetu pa je mnogo pijavk, ki si žele starega reda, od katerega žive brezdelno, zlasti v Evropi. Ako rečemo, da v Evropi žive civilizirane mase, ki so vredne, da dobe čisto demokracijo, je to resnica le deloma.

Malta Finska, ki je v početku konflikta z Rusijo pošiljala svet bombastična poročila o zmaganju nad Rusi, katere je kapitalistično časopisje podeseterilo, že precej časa miruje, ker drugega ne more. Kakor izgleda so ji Rusi izbili zobe in jo pustili umirajočo na milost par nemških divizij. Ker ve, da umira, bi rada sklenila mir z Rusijo in zapodila Nemce s svojega ozemlja. Ampak je prešibka, da bi to storila, kajti nobena bombastična pesem, katero je s pomočjo kapitalističnega časopisja pela o sebi in obenem hotela diskreditirati 280-milijonsko Rusijo v svetu, ji sedaj ne more pomagati.

Goreči Balkan, kjer se bore partizani in četniki ter gerilci sploh kot levi, se močno giblje. Glavna hrana teh bojevnikov je kos suhega koruznega kruha. Ti balkanski bojevniki so vredni največjega priznanja.

V zadnji svetovni vojni, ko so Srbi porazili mnogo močnejšo Petjorkovo armado, je svet strmel nad njihovo hrabrostjo. Danes se isti svet čudi neverjetni odločnosti Slovanov.

Do danes je Nemčiji uspelo potlačiti vsak odpor, le v Jugoslaviji ga ni mogla. Slovanstvo se bo prirnilo s svojo značajno odločnostjo prvič v zgodovini do odličnega mesta med narodi sveta. Za to mesto bo šla največja zasluga Rusiji.

Del zemeljske oble, med Balitikom in Črnim morjem, ki se ziblje pod pestjo rdeče armade in ki je ena največjih krvavih dram vseh časov, na tistem delu zemlje se bodo odločile meje med slovanstvom in germanstvom, morda za vedno, kajti noben razumen človek ne želi, da se bi takšna grozna drama še kdaj ponovila.

Michael Chok.

Kupite vojnohranilni bondi

Po obisku v Penni

Elizabeth, N. J.—Pred kratkim sem videla v Prosveti sliko pokojnega Toneta Konde, ki je umrl prerane smrti. Tone je bil naš ožji sorojak, doma iz semiške fare v Beli Krajini. Obzledovanja je vredno, ker je moral po silnem trpljenju podležiti zadobljem opeklina. Toneta smo poznali še v starem kraju, tako tudi njegovega očeta, brate in sestro. Ohranimo mu trajen spomin.

Druga žrtev je bil Jože Jokša, ki zapušča ženo in dva otroke. Tudi za njim žalujemo. Poznali smo njegove roditelje, brate in sestre v domovini. Njegova žena Angela je sorodnica moje pokojne matere, po domače se je reklo pri Ancelovih v Semčici. Njen oče je bil prvi Belokranjec, ki je delal v zlatih rudnikih v Alaski. Doma je pripovedoval, kako daleč so se morali voziti po morju še naprej od Amerike. Blag spomin vsem, ki so postali žrtve v Buttu, Montana.

Z možem sva se podala na počitnice v Pennsilvanijo in v štirih urah sva že bila v Readingu. Obiskala sva sorodnike Johna in Mary Pezdirc. Ker jima nismo sporočili o najinem prihodu, so bili vsi presenečeni. Lepo so naju sprejeli in postregli. Obiskali smo tudi Slovenski narodni dom, katerega podpirajo vsi ondtni rojaki, kakor sploh povsod drugod. Tam smo se sestali z mnogimi domačini. Papičevi prihajajo iz Metlike in Papičeva žena je bila sosedka Ivana Molka v starem kraju. Njihova dva sinova sta pri vojakih. Rekla sta, da rada čitata dopise iz raznih krajev, zlasti pa one, ki jih pišejo znanci.

Cas je naglo potekel in morali smo z busom v Lebanon in nato v Cornwall, kjer smo spet presenetili tamkajšnje znance in prijatelje, ki so nas takoj spoznali. Gerlovičevi hčerki sta seznali, prijazni, ob omoženi in njihova moža sta ob doma, ne veta pa kako dolgo.

V Cornwallu je korporacija Bethlehem Steel prenovila vse domove, tako da sem se kmalu znašla. Cvetlice krasijo sleherno hišo, hodniki so čisti in lepji v stanovanjih pa udobno. Omenjali smo tudi Klepčeve: Oni doma iz Gradača pri Metliki, njegova žena pa je hči gostilničarja.

(Daje na 3. strani.)

Razbita podmornica, katero so Japonci pustili pri otoku Kikyo v Aleutski grupi pred umikom.

Vesti o položaju v starem kraju

SLOVENSKA OSVOBODILNA VOJSKA NA PRIMORSKEM

SANS je prejel sledeče poročilo: "Ko je slovenska partizanska armada osvobodila največje del primorskega, je Osvobodilna fronta teh krajev izrekla zedinjenje s Slovenijo. Izvoljen je bil Narodni svet, kateremu predseduje dr. Jože Vilfan ml., podpredsednik je France Bevk, tajnik pa dr. Alojzij Bebler. Red je postavljen v vseh osvobojenih krajev. Prebivalstvo je z navdušenjem pozdravilo prihod osvobodilne armade in je po vseh krajevih vseh razobesilo zastavo. Italijanski manjšini, katere je obljubljena kulturna avtonomija in enakopravnost je v Gorici so partizani do sedet nepoškodovanih sovranih letal, ki so že v službi letalcev. Prebivalstvo močno vse sile proti nacisti armadi."

RAZLIČNE VESTI Z BAL-KANA

Kairo, 20. sept. (ONA).—V napetosti in v Belgradu se je kazalo, kako slabotna je nemška oblast na Balkanu. Na Madžarskem prinaša časopis, da je ves teden uradne komunikacije zavezniških ter je v nedeljo celo objavilo

besedilo poslanice predsednika Roosevelta kongresu.

V Srbiji pa je Hitler priznal kvizlingovski prestiz. Milanu Nediću nekaj več samostojnosti, da bi ga imel bolj trdno v svojih rokah. Hitler je storil to osebno skupaj s svojim zunanjim ministrom von Ribbentropom ter je tako Nediću prvič pomagal do političnega prestiza. Do zdaj je nemreč Nedić dobival svoja navodila vedno le od nemškega komandanta v Belgradu, generala Baderja.

Nacisti so preveč realisti, da bi se zanašali na Nedića, češ da jim bo nadomestil italijansko moštvo ter so po tukajšnjih informacijah zahtevali od Nedića, da skrbi za mir in red v Srbiji sami. Njegova posebna naloga je, da straži prometne zveze od Belgrada na jug proti Solunu in Sofiji. Njegova nagrada bo povratek srbškega ozemlja na Kosovem, katero so Italijani priključili Albaniji.

Nemci so poverili Bolgarom obrambo jako važnih strateških točk, katere so branile do predaje Italije italijanske čete. Kljub temu, da so vključene v ta ozemlja tudi obale na Egejskem morju in južna Srbija, vlada vendar v tukajšnjih krogih mnenje, da bo bolgarska armada, posebno pa njeno moštvo le mlačno branilo svoje postojanke, ako zavezniški napadejo.

zdravniška tehnika. Izvežbana bo z največjo skrbnostjo v najboljših vojaških šolah. Res je sicer, da služba v ženskem armadnem zboru ne more biti trajen posel, ker je le služba za čas vojne, vendar pa bodo mnoge žene na podlagi tega, česar se bodo naučile v WACu, dobile v povojnem času marsikatero zanimivo službo.

Vse žene od 20. do 50. leta, ki nimajo otrok izpod 14 let, ki so ameriške državljanke ter imajo dve leti 'high school' ali 'business school' in ki še ne delajo v vojnih tovarnah, morejo vstopiti v WAC. Obiščite takoj domačega častnika WAC.

Prispevajte za splošni vojni sklad

Letos bo 14 podpornih in pomožnih organizacij — skupaj s tisoči lokalnih podpornih skupin — razposlalo poziv za prispevanje za Splošni vojni sklad (National War Fund), ki bo začel nabiranje v ponedeljek, dne 4. oktobra. Nabiranje se bo nadaljevalo do 20. novembra in ima cilj doseči vsoto 125.000.000 dolarjev.

Kar so bile v mirnem času občinske zbirke (community chests) so zdaj postale vojne zbirke (war chests) in imajo kot člani splošnega vojnega fonda (National War Fund) mnogo večjo odgovornost. Poleg svojih navadnih dolžnosti, podpiranja siromakov, pohabljenih in občinskih revežev, morajo te domače podporne organizacije zdaj pomagati pri vzdrževanju in podpirati različne organizacije, ki skrbje za naše vojske, njih rodbe in za nesrečna ljudstva od vojne prizadetih dežel.

To bo letos edini poziv in klic na pomoč vseh organizacij, ki pripadajo National War Fundu. Ker pa se bo zahtevalo od Amerikancev le enkrat, da prispevajo za vse te organizacije, morajo prispevati z velikodušnostjo in radodarnostjo.

Kupite volnohranilni bondi

Glasovi iz naselbin (Nadaljevanje s 2. strani.)

Peterlina, ki je zelo prijazen človek. Peterlin ima dokaj lep dom sredi pota med Lebanonom in Cornwalloom. On je član društva 528 SNPJ, njegova hči, mrs. Klepič, pa je tajnica in govori lepo slovenščino. Pri njem gospodinjstvo rojkinja Kočvar, zelo prijazna žena, ki nam je pravila, da je njen sin prišel na dopust z daljnjih Solomonovih otokov in se ustavi v New Yorku, kjer ga je obiskala, a sta se spet morala posloviti. Popolnoma razumem občutke vsake matere, ki ima sina ali sinove v vojni, saj sem tudi jaz prizadeta, četudi mi je še niso na bojnih poljanah, toda kdo ve kaj se pride.

Peterlin nas je peljal k John Resnikovim. Njegova žena Mary se je prej pisala Turšič. Mary me je takoj spoznala, četudi me je videla le na sliki. Mary želim obilo sreče v njenem novem zakonskem stanu. Upam, da nas bo obiskala v bližnji bodočnosti, vsaj takrat, kadar potuje na obisk k svojim otrokom v New York.

Iskreina hvala vsem rojakom in rojakinjam za prijaznost in uljudnost v Readingu, Lebanonu in Cornwalloom.

Joseph in Agnes Pasarić.

Novi kvizlingi na Balkanu

Washington (ONA).—V cilju, da podprejo razpadajoči prestiz oziroma na Balkanu, so Nemci po predaji Italije proklamirali "neodvisnost Albanije in Črne gore," dovolili so "neodvisni hrvaški državi," da si "prisvoji" dolg pas obale Jadranskega morja in začeli namigavati, da bo Sloveniji priznana "avtonomija" ter da bodo padle tudi "važne odločitve glede Grčije."

Te nove besede, bodisi da gre za "neodvisnost, avtonomijo ali prisvojitve", bodo svede ostale čisto prazne besede, in imajo le en cilj, namreč, da se nastavi nekaj novih kvizlingov, katerih posel in dolžnost bo važna funkcija, da dovoli nacistom vladati po svoje in delati, kar hočejo. Te proklamacije nam kažejo, da so si Nemci začeli z vso resnostjo prizadevati, da utrdijo svojo politično in vojaško situacijo na Balkanu, kjer se boje napada Zedinjenih narodov, ter skušajo doseči ta cilj s tem, da balkanski narodov dajejo čim več iluzij svobode.

Tukajšnji krogi so prepričani, da Nemci še ne pričakujejo takoj zavezniške invazije na Balkanu. Sicer bi najbrže ne poskušali političnih manevrov, katerih učinka ni pričakovati, predno ne mine več mesecev. Tako upajo Nemci, da bodo imeli nekaj zaslonbe v domačem prebivalstvu v času, ko bodo sovjetske čete prišle v bližino balkanskega polotoka ali ako Turčija stopi v vojno in napade Bolgarijo, ali pa, ako bi se Angleži in Amerikanci izkrcali na Kreti in v Albaniji.

Tudi zunaj v svetu, žele Nemci prepričati javnost, da bodo neodvisne vlade prostovoljno sodelovale z njimi pri obrambi Balkana.

Ozadje teh zadnjih nemških političnih spletk na Balkanu je naslednje:

Ko so Nemci pomladi leta 1941 pregazili balkanski polotok, so "razpustili" skupnost Srbov, Hrvatov in Slovencev, katero je predstavljala kraljevina Jugoslavija in ustvarili "neodvisno hrvaško državo" pod vodstvom poglavnika Ante Pavelića. Hrvaska je postala kraljevina, katere krono so ponudili vojvodi Spoletu, nečaku italijanskega kralja.

Na zunaj je bila Hrvaska pod italijanskim vplivom in v Zagrebu je bilo tudi veliko več Italijanov nego Nemcev. Ta vlada je bila vendar popolnoma v rokah male skupine nacistov in kralj Aimeone se je odločil, da raje ne gre v svoje kraljestvo. Kmalu po Mussolinijevem padcu pa je celo "odstopil". Ko se je Italija predala so bili Hrvati prvi, ki so se z vlakom diplomatov odpeljali iz Rima. Nemci so na to zasedli toliko jadranske obale kot so je mogli iztrgati iz rok Italijanom in jugoslovanskim gerilcem ter ta kos potem ponudili Hrvatom.

Ni dvoma o tem, da so nacisti smatrali, da je treba podpreti Hrvate in napraviti iz njih bolj zanesljive pristaje — to velja predvsem za redno hrvaško armado. Po zadnjih poročilih so se vedno večji oddelki te armade izneverili in prešli k partizanskim gerilskim četam pod vodstvom Tita, katerega pravo ime je bilo objavljeno pred kratkim — generala Josipa Brozovića. Nekateri oddelki so se baje pridružili celo generalu Draži Mihajloviću, ki je kot Srb po nekkih poročilih ardit nasprotnik Hrvatov. Povečanje "hrvaškega teritorija" ima z nemške strani torej povsem očitno ciljo in namen, da podpre slabotni režim hrvaških kvizlingov.

Navidezo so Hrvati dobili tudi nekaj upliva na Slovenijo. — Nemci namreč pravijo, da je Zagreb pripravljen Slovencev ponuditi avtonomijo. Do zdaj pa je bila Slovenija čisto neposredno pod italijansko in nemško kontrolo.

"Neodvisnost" Črne gore in Albanije nas spominja na vprašanje, ki so deloma precej smešna. Zelo obširni deli obeh teh dežel, prav posebno pa Črne gore, so mnogo bolj neodvisni — že zdaj — kot je nacistom drago. Najbrže ne bodo mogli Nemci nikdar kontrolirati več nego ozke pasove jadranske obale. Vsi, ki

VOICE FROM THE FRONT

From Al Duckett, Detroit Times U. S. Treasury Department

dobro poznajo balkanske zadeve, se vprašujejo, kakšne vrste politiko si bodo mogli izbrati Nemci v teh krajih, da jih napravijo za svoje kvizlinge.

Osišče je že prej enkrat naznanilo neodvisnost Črne gore — to je bilo v mesecu juniju leta 1941, ko so nacisti zasedli Jugoslavijo in Grčijo. Italijanska kraljica Jelena je črnogorska princeznja, radi česar so Italijani imeli namet, da postavijo na prestol njenega nečaka, vnuka črnogorskega kralja, ki je izgubil ta svoj posel, ko je nastala Jugoslavija leta 1918. Vse potrebne proklamacije so bile že izdane, velike svečanosti so bile pripravljene, že so se pripravljali na to, da stvar definitivno reši — ko je kar na enkrat izvedel Rim, da je četa črnogorskih gerilcev planila dol s svojih planin in vso italijansko delegacijo poklala in uničila.

Italijane je to tako razkačilo, da so vse skupaj preklicali in črnogorski kralj Mihael je odšel zopet nazaj v Pariz, kjer najbrže še danes živi v družbi dveh starih prijateljev.

V Albaniji je Mussolini postavil na prestol italijanskega kralja Viktorja Emanuela. To je bilo leta 1940 po izgonu kralja Zoga. Danes ni več niti Zogove skupine, niti italijanskih marionet — vprašanje je, kje bodo Nemci našli čitanja in pisanja zmognih Albancev, da jih postavijo v vladne pisarne v Tirani. Nacisti so sicer poročali o sestavi albanskega narodnega komiteja, a niso objavili nobenih imen.

Na Grškem so nacisti postavili že leta 1941 kvizlingško vlado pod generalom Tsolakoglom, ki pa je le načelnik vlade in ne vladar. Morda mu bodo Nemci zdaj podarili naslov vladarja, tako da bo po nacističnih nazorih Grčija postala neodvisna.

Na Bolgarskem so Nemci po smrti kralja Borisa nastavili svet regentstva in vlado, ki jim je še bolj pokorna kot je bil pokonji kralj — kar je mnogo.

Edina dežela, o kateri ni bilo ničesar slišati, odkar se je Italija predala, je Srbija. Nekateri mislijo, da se Nemci ne morejo nadati, da jim bo Nedić pomagal, ker najbrže upa, da mu bo uspelo pobotati se z Zedinjenimi narodi in se radi tega ne bo hotel še bolj kompromitirati s sodelovanjem z Nemci. Visoki uradniki jugoslovanske vlade v izgnanstvu so po nekaterih poročilih naklonjeni Nediću in pripravljani zagovarjati ga, češ da le pomaga oziroma, ker hoče rešiti svoj narod.

Britanska in ameriška vlada pa sta temu argumentu nedostopni.

Politični cilji nacistov na Balkanu so torej povsem očitno posvečeni postopku, ki naj jim dovoljuje kontrolirati ta ozemlja pod pretvezo navidezne avtonomije. V slučaju umika iz "trdnjave Evrope" v trdnjavo Nemčijo, naj bi jim njihovi tamonjski kvizlingi pomagali v boju kot zadnje straže.

Usodna debata

Napisal Peter Lipa

Washington, (ONA).—O priliki zopetnega zasedanja kongresa in v trenutku, ko se nam že približuje zmaga, se bo začela na novo v Ameriki in med njenimi predstavniki velika, usodna debata—nacionalizem proti internacionalizmu.

Nacionalisti, katere včasih imenujemo tudi izolacioniste, bodo dejali:

"Zedinjene države žive lahko same zase. Zmešnjave in prepričanja starega sveta se nas ne tičejo. Ako se bomo vmešavali vanje, se bomo zapletli le v nove vojne."

Internationalisti pa bodo dejali:

"Svet je postal tako majhen, da Zedinjene države ne morejo več odklanjati svojega sodelovanja. Izolacija je iluzija. Združiti moramo svoje sile s silami drugih miroljubnih narodov proti bodočim poskusom agresije."

To je že stara debata in se pleče že od konca prve svetovne vojne naprej. Nacionalisti so imeli večino po predaji Nemčije leta 1918. Ko se je začel dvigati Hitler, je debata oživila in postala vroča, ko je izbruhnila španska civilna vojna. Toda naši evropski prijatelji, Britanci in Francozi, so mislili, da si bodo ohranili mir, ako Hitlerja ne bodo ovirali in zato tudi Rooseveltova administracija ni začela borbe proti njemu. Šele, ko je izbruhnila druga svetovna vojna, je začela naša politika bolj aktivno delovati proti agresorjem in nacionalisti so bili potisnjeni v opozicijo.

Po Pearl Harborju je debata utihnila. Nacionalisti in internationalisti so soglašali, da se je treba boriti, ako smo napadeni. Toda nacionalisti so na tihem še vedno mislili, da bi bili mogli ohraniti mir, ako bi bili ostali popolnoma nepristranski, dočim so internationalisti nadaljevali svojo propagando za ožje sodelovanje med miroljubnimi narodi.

Med narodom v časopisju, na radiu, v knjigah in revijah, v privatnih in javnih razgovorih pa se je debata nadaljevala.

Vladna administracija je odkritosrčno objasila, da je njena pozicija v soglasju z internationalisti. Državni tajnik Cordell Hull je izjavil v svojem govoru pred novim zasedanjem kongresa:

"Povsem jasno je, da je treba organizirati mednarodno sodelovanje za vzdrževanje mira, ki mora temeljiti na dobri volji udeležencev narodov in njihovi pripravljenosti, da se poslužijo, ako potrebno, tudi nasilnih sredstev, da zavarujejo mir. Zadostna sredstva morajo biti na razpolago za tak slučaj. Pripravljeni smo, da uporabimo silo za vzdrževanje mira, kjer in kadar koli potrebno, je neobhodno potrebno, ako hočemo zares najti sredstva, ki bodo preprečila izbruh novih konfliktov."

Ko se bližamo zmagi, je tudi čedalje bolj potrebno, da se odloči kongres sam v pogledu predlogov in sredstev ter tako pove, ali je njegova usmerjenost nacionalističnega ali internacionalističnega mišljenja.

Črtice iz razvojne poti človeštva

Leon Detela (Nadaljevanje.)

Kar pa so pri opicah samo redki miselni utrinki, je postalo pri umstveno mnogo višje stoječih človečnjakih pravilo. Narava jih ni oblagodarila niti s silovitimi mišicami, niti z mogočnimi kremplji, niti z rogovi ali podobnimi obrambnimi in napadalnimi sredstvi. Vendar sta vse te nedostatke premagala njihov duh, ki je bil najiznajdljivejši v vsej živi prirodi in njihova roka, ki je postala tako gibčna in občutljiva, da je z lahkoto sledila vsaki želji vedno več zahtevajočega duha.

Za različne svrhe so si začeli človečnjaki sami ustvarjati ustrezajoče orodje in postali so tako silnejši kot katerakoli žival. Za material so izbirali les, živalske kosti in predvsem trdo kameno. Zaradi mnogega kamene orodja, ki se je ohranilo iz ledene dobe, kot davna priča dela in borb nekdanjih človečnjakov, imenujemo to dobo tudi kamena doba. Razni bati, noži, strgala, šila, grebala, pile, svedri, sekire, plošče, šivanke in cela množina drugih predmetov, večina iz kamna, deloma pa tudi iz kosti, krase danes dvorane mnogih muzejev.

Razen orodja, ki se je ohranilo do danes, pa je brezdomno spadalo v inventar davčnih človečnjakov tudi mnogo predmetov iz hitreje minljivega materiala, kot živalske kože, niti pripravljene iz živalskih čreves itd. Uporaba orodja je izproževala v glavi tisočere nove misli in tako se je orodje iz roda v rod izpopolnjevalo. Prav kmalu so se morali človečnjaki seznaniti tudi s pripravljanjem in uporabljanjem ognja in tako so si pridobili nadaljnjo veliko prednost pred ostalo živo prirodo.

Oboje — z vsemi temi sredstvi so začeli kljubovati in premagovati živo in neživo naravo. Orodje, zanjke, trnki, pasti, ogenj in zvijače so jim omogočale uspešen lov na majhne in tudi največje živali. Z orodjem in ognjem so si pripravljali hrano, ki so jo zobje mnogo lažje razkosavali, vlad česar so postajali zobje vedno manj potrebni in manjši. Z manjšimi zobmi so se skrajšale tudi čeljusti in zmanjšale mišice, ki jih rabimo pri žvečenju: iztegnjen živalski gobec je začel dobivati obliko človeških ust.

Kože ubitih živali so jih varovale mraza, votline in skalni previsi pa so jim nudili zavetje pred vremenskimi nepravilnostmi.

Stalna uporaba najraznovrstnejšega orodja, strah pred močnimi zvermi, vremenske nepravilnosti, borbe s soplenjaki in ves boj za obstanek je silil že prve človečnjake, k vedno večji iznajdljivosti. Možgani, ki so že pri opicah največji med vsemi sesalci, so se začeli močno večati, tako, da so pri današnjem človeku že trikrat večji kot pri šimpanzu. Važno pa ni samo teža možgan, saj je znano, da nimajo najpametnejši ljudje vedno tudi najtežjih možgan. Duševne lastnosti niso odvisne samo od možganske velikosti, temveč tudi od podrobnih notranjih zgradb možgan. Danes vemo, da imamo v sivi možganski skorji vse polno okrožij in da je vsako duševno dogajanje vezano na posebno možgansko okrožje.

Cela množica okrožij je odgovorna za pravilno izvajanje gibov posameznih organov, nekatera okrožja delujejo kadar zaznavamo barve, druga ob zaznavanju duhov, toplote, glasov itd. Posebna okrožja so odgovorna za stvarjanje besed, stavkov, melodij, za krajevni spomin, za predstavljanje črk, za računanje, za branje, za razumevanje glasbe itd.

V vsakem možganskem okrožju tiče na tisoče in tisoče živčnih stanic in iz vsake stanice vodijo fine živčne nitke na vse strani, k sosednim in tudi k zelo oddaljenim stanicam. Celi snopi finih živčnih nitk se združujejo v možganske živce in vodijo v najrazličnejše dele telesa. Število živčnih stanic v sivi možganski skorji cenijo na 12 milijonov.

(Dolge prihodnjice.)

Domača fronta

Office of War Information, Foreign Language Division, Washington, D. C.

ki ki raznašajo časopise, napad

Na domači fronti stoji armada 100 dečkov, ki raznašajo časopise in podpirajo naše vojske bojiščih. Z zvesto vrnemo so bili prodali za strica Sama znak za skupaj 90 milijonov dolarjev. Dne 2. oktobra naših raznašalcev časopisov ta dan bo vsakrati izmed vseh dežele poskušal štiti za dodaten dolar vojnih obveznosti.

Čet "dajmov" ni ravno mnogo po deset "dajmov" od tega od onih 20 milijonov dolarjev, katere obiščejo dan dečki, ki raznašajo časopise, bi kupilo ogromne količine dragocene opreme in druge stvari za naše vojske, brodarje in mornarje.

Teden, vsi Amerikanci — čakajte na to, da vam dečki dajo vojne znamke, temveč pravite vsak svojih deset "dajmov" za dodaten prispevek. Če svoje "dajme" domoljubi pomagajte pri napadu!

Priloge takoj svoja darila, ki služijo

je stvar, na katero moramo misliti že zdaj. Gre za domo darilo, namenjeno našemu domu na fronti. Ne smemo pozabiti, da so bojišča darila, ki so bojišča darila, katero zadnja, tako da bo vsakrati se nahaja, na kateri fronti, misli na dom in svoje drage doma.

Njegova četa pripravlja morada veliko veselico ob tej priložnosti, toda za vojaka, mornarja ali marinarja bo trenutek največje napetosti vendar takrat, ko bo odpiral zavoj z božičnim darilom od doma. Pazite torej na to, da bo svoje darilo dobil pravočasno! Kupite darilo zanj zdaj, takoj in odpošljite ga po sledečih navodilih:

Napravite trepeten zavoj. Zavoj ne sme tehtati več kot pet funtov, niti presežati dolžine 15 palcev. Napišite naslov jasno in razločno. V naslovu omenite ime, čin, številko serije, oddelek, "detachment" za ladjo ter naslov Army Post Office. Ne pozabite, da je nepreklicno zadnji rok za pošiljanje preko morja na fronte 15. oktober, tako da je najbolje, ako odpošljete svoje darilo še danes.

Ženski armadni zbor potrebuje novink

Ženski armadni zbor, ki je zdaj eden od sestavnih delov armade Zedinjenih držav, potrebuje dodatnih novink. Vojni departament poudarja, da je treba potrditi vpisanje v WAC, ako hočemo, da bo vseh 200.000 posebnih armadnih poslov zasedenih, ki so zdaj kandidatkam WAC na razpolago. WACS so neobhodno potrebne v svrhu nadomestitve mož, ki vrše vojaške posle v zaledju.

Zelo raznovrstne so možnosti, ki se odpirajo ženam v organizaciji WAC. Članica WAC lahko postane izvedenka v fotografski stroki, radiooperatorica ali

Ameriški letalci poleg bombnika na nekem kitajskem letališču.

GUSARJI

(Les Filibustiers des Mers)

CLAUDE FARRERE

Poslovenil F. J-o

(Se nadaljuje.)

Glejte, samo nekaj kože mi je krogla odtrgala, po mesu je samo prasililo. Tak saj se ni treba čemeriti. Tisti, ki hoče mene pobiti, to vam povem, njegov oče in mati do nocoj še nista zamenjala svojih cokelj!

Štiri sveče v železnem svečniku ne širijo več dovolj svetlobe, da bi se mogla videti blest v širokem in še nedavno tako cvetnem obrazu. Naj Tomaž govori, kar hoče, dve zvrhani merici krvi je pa le izgubil. Materinemu očesu tega ne more prikriti. Ker se pa mati boji, da se sin zopet ne razhudi, ga ne vprašuje več po udarcih, ki jih je Tomaž delil in dobil.

Razgovarjali so se nato o odsotnih. Saj tiste čase menda ni bilo maloneške rodbine, kjer bi bili vsi njeni člani doma. Toda Tomaž ni mogel povpraševati po bratu Janezu, pa tudi ne po Guilleaumu, Bertoldu in Jernaču. Vsi štirje pomorščaki in vsi štirje daleč zunaj na morjih vseh štirih delov sveta. Izmed petih sinov — šesti je že prej izginil s svojo ladjo vred — je Tomaž zadnji zapustil Saint-Malo, ko je odplul z "Velikim zmajem," da gre snemat smetano z roba Evrope, in nikdar ni imel povelja, da odrine delj ko do mavriške obali ali do Madeire. Pa ni še bil cele tri mesece na vodi, ko je njegova kampanja že končala, kakor smo gori izvedeli, in vsakakor ranije, nego si je želel njegov armator. Tomaž torej ni mogel vpraševati po drugih svojih sorodnikih, zato so mu pripovedovali o treh sestrah, starejših od Mine in vseh treh omoženih. Dve sta odšli v Saint-Vast, tretja pa v Faou, prvi dve v Normandijo, tretja precej daleč v Bretanjo. O tretji sta Malo in Perina vedela le malo, le kar se je dalo izvedeti o priliki. Pa tudi o prvih dveh niso kaj prida vedeli, odkar je Malo, strd od putike pa tudi premožen vsled plena svojih sinov, prodal ladjo in sake ter se za vedno odrekel ribarstva.

"Da Tomažek," odgovori Malo na zadnje korzarjevo vprašanje, "kakor je naša rodbina nekako bila številna, sedaj je majhna, dokler nam bog ne vrne tvojih bratov. Nič za to! Sedaj smo štirje in štiri polne čaše so na mizi. V njih je še ono otoško vino, ki sta ga vplenila Guilleaume in Jerneč, ki sta zvela špansko galijono, in sedem let je staro. Ti si bil takrat še moker za ušesi. Danes ti pa že brada raste. Na tvoje zdravje, sin moj!"

Tomaž vstane in z globokim spoštovanjem treči s svojo čašo ob očetovo. Ta hip pa udari nekdo trdo trikrat po hišnih vratih, da odmeva po vsem domovanju.

Deseta ura je prošla in deklški zvonec v stražnem stolpu pri Velikih vratih je že zdavnaj odzvonil uro, ko so morali vsi prebivalci pokriti žerjavico na ognjiščih. Seveda se pa večina Malonezev ni brigala za policijske predpise. Raje so se potepali po mestu noč in dan. Ti ponočnjaki, ki so dovolj pogosto kršili predpise in zabrane visokocestnega gospoda kneza in škofa ter sklepe mestnega sveta, so se potepali večinoma le po oštarijah in v njihovi okolici. Strojarska ulica jim je ležala preveč od rok.

Ko je torej slišal Malo Trublet udarce na svoja vrata, si je takoj pojasnil, da sedaj ni ura, da bi prihajali čisti gosti. Vendar ni dolgo pomišljal. Mirno stopi k steni, sname s klina težko puško, prižge vzgajnik, stopi nato v vežo k vratom ter vpraša skozi rešetko: "Kdo trka?" Toda jasen glas mu odgovori: "Jaz sem, vaš boter in sosed iz Vikarske ulice, saj veste, mojster Trublet!" Presenečen pomeri Malo Trublet s puško v vrata ter čaka v preži:

"Odpri!" ukaže sinu. V podboju pa se pokaže visoka postava in preko praga stopi plečat možakar prijaznega obraza. Leva pest počiva na držaju dolgega meča. Tomaž pa vzklikne, veselo presenečen, in odstrmi odprtih ust: "Kaj, vi, gospod vitez Danycan?"

Gautier Danycan, plemič iz Clossoreja, je mlajši brat gospoda D'Espine, čegar sin je pozneje postal markiz Landvisiau, markiz de Thebaudaye in grof du Plessis d'Aligue. Ni bil ravno še najbogatejši med maloneškimi brodarji, pravzaprav mu je manjkalo še mnogo, bil je pa med njimi gotovo najbolj premeten, najpogumnejši in najbolj srečen. Najmlajši sin plemiške rodbine, ni izprva imel baš preveč mehko postlano, vključno temu pa se vendar ni hotel šteti med navadne obilovalce krožnikov, čeprav bi bil lahko živel na stroške starejšega brata. Raje je vzel svoj nujni delež v nadomestilo za vse bivše in bodoče dedščine svoje rodbine, ter naložil ves denar na mornarstvo. Strahopetni previdneži so ga zato obilo vlekli skozi zobe. On se pa zanje ni brigal in ker mu je bila sreča že na prvem pohodu mila, je zaupal še dalje vanjo, podvojil je svoje vloge, tvegal je ves svoj dobiček in ga zopet dobil dvakrat povrnjenega. To je ponovil večkrat. In ko sta miru in mirni trgovini sledila vojna in korzarstvo in ko je vsak pohod vrgele precej zlate v vitezove škrinje, so Gautier Danycana v St. Malo še za mlada pričeli šteti med najuglednejše meščane. Splošno se je pričakovalo, da bo njegovo bogastvo še znatno rastle in da bo kmalu zatemnilo najstarejša premoženja v mestu in celo daleč naokrog.

Stopil je v izbo in se smejal čez vso široko lice. Vse štiri domače je nagovoril prijazno in vsakega drugače, in pri vseh štirih je zadel v črno, da so se ga razveselili oče in mati, sin in hči. Sedaj je z njimi pil dobrodošlico ter nad vse hvalil dobroto španskega vinca, uplenjenega na vzeti galijoni: "Hoj, boter Trublet, ali pa imate še dovolj te zlate kaplje v sodu, da se je napijemo na očetvi vašega dekleta?"

"Nekako pol polovnjaka ga bo še, gospod vitez!"

"Potem si pa naj Tomaž le zavija rokave, da poišče na Ruyterjevih ladjah nove zaloge!" Pri teh besedah se vitez široko zasmeje in krepko potprelja Tomaža po ramenih.

Tako je govoril na dolgo in široko, povedal pa malo. Vsi štirje so pričakovali, kaj pride, saj so vedeli, da je vitez Danycan razumen za štirikrat štiri druge in da se tako pozno v noč ni potrudil k njim le zato, da jim popije nekaj čaš in pove nekaj smešnih. Sicer pa itak ni govoril več ko toliko, da upraviči svoj sloves dobrega družabnika. In ko je bilo že tega dovolj, reče naenkrat: "Ne vem, boter Trublet, če je kdo med nami odveč v tej izbi, da ne bi smel ostati, če bi se mi hoteli sedaj pogovarjati o zaupnih zadevah?" Pri tem je pogledal Perino in Mino. Malo jih je hotel poslati spat. Toda Danycan protestira: "Pa ne, Malo Trublet, narobe ste me razumeli. Hudiča, saj se vendar nočem odreči, da ne bi smel gledati v obraz razumni ženi ali pa tako ljubeznivemu dekletu. Bog varuj! Hotel sem reči le, da obdržimo to reč zase, kar bom sedaj povedal, zlasti ker se tiče to vas vseh, če se zelo ne motim."

Po teh besedah odne zaponko in položi meč čez mizo pred seboj, kakor delaš, če se hočeš iznebiti neprijetnega pritiska tesne borbene opreme, predno se pripraviš na daljši razgovor.

(Dalje prihodnjic.)

Gospodična Irma

France Bevk

29.

Hodil je od stene do stene — sedem korakov in pol — ni jih štel. Vse dni in noči se je grmadilo v njem, zdajci je vzkipelo, sililo čez rob. Trpljenje noči in misli, skrb, prazna upanja, dvomi in obup . . . Bridko je — ne imeti nikogar. Zavest, da imaš ljubečega, vse razumevaločega človeka, je nit, ki nas veže z življenjem.

Lenart je stisnil ramena. Nit se je pretrgala, padel je v brežnjo in se razbi! . . . Drevo se je turbošno risalo na nebo. Iz oblakov je prišil droben, droben dež, skozi kaplje, skozi siv, mracen dan so prodirale težke misli in se vračale vrnjene v duho.

Sam, sam, sam. List v vetru. Komu živiš? Ni bil zmogel, da bi pomislil, ali sem storil zeni krivico? Prihaja iz ječe, potrt, zlomljen, ljudje kažejo nanj tat. Žena ga bo objela, on bo se v njenih rokah čutil grdo misel tat. Otrok ga bo klical: "Tata", a njemu bo zvenelo na ušesa tat. Ko bo zrastle, mu bodo lju-

dje pošepnili: "Oče je bil tat." Vsa pot življenja, do smrti, po postlana s trnjem prezira. Zastavil si je vprašanje: "Ali je vredno živeti?"

Piškan sad razmišljanja je rastel pred njim in ga vsega obdal. Treba je bilo odgovoriti, a na to vprašanje ni bilo odgovora. "Vredno je živeti, če te čaka le-

kapljica sreče . . ." Iskra se je vžgala. In se je dvignilo težko ženino vprašanje bridko v spomin, iskra je ugasilna. Vprašal je: "Ali se pripeti kdaj, da se kdo ne vrne več iz ječe?" Debel glas tatu, ki je ležal leno kot sita kača, je govoril: "Raztrgaj rjuho, kose namaži z milom . . . Križi v oknih so dovolj visoko."

Ameriški vojaki se zabavajo v kantini, katero vzdržuje unija trgovskih klerkov CIO v New Yorku.

Moški in ženske zavestne sile v severni Afriki pozdravljajo vest o brezpogojni kapitulaciji Italije.

ko . . . Lenart je gledal v zamrežena okna. Tja gori, kamor sedajo podnevu ptice, da dobijo drobtinico kruha . . .

Na omrežju okna se je držal vrabec. Pikal je sredico, ki je bila pritrjena na železje. Lenartu se je zdelo, da se je iztegnila iz neznane daljave roka, ki ga vabi v življenje. Polovico teže je zdrknila z njegove duše. Pomislil je na ženo, njegova bridkost zdaj ni bila več tako velika. Cilka ima pravico, da izve, kje je dobil vrednotnice, ki jih je zatajil radi obiska pri Irmi, radi poljuba . . .

Sedel je, nove misli so mu hotele razgnati prsi. Ni mislil več na raztrgano rjuho, na križe v oknu. Domislil se je nečesa drugega, planil k vratom in začel nabijati nanje. Za hip je bila izginila slednja bojazen in pomislek. "Prinesite mi papirja, da napišem preiskovalnemu sodniku pismo. Povedal bom, kje sem dobil vrednotnice. Prinesite mi papirja!"

Udarci so odmevali po vsem hodniku.

30.

Cilka ni mogla razumeti Lenartovega razburjenja. Ni ga vprašala radi tega, da bi dožila njega, hotela je razbremeniti svojo dušo. On jo je skoraj zavrgel. Nikogar ni imela na svetu razen njega, mislila je samo nanj, le zanj je skrbela. Ali je med njima res vse pretrgano? Znašla se je kakor sredi puščave in ni vedela, kam. Ni imela stanovanja ne hrane, niti dušne opore. Kam? En sam odgovor: cesta . . .

Stopila je na ulico. Ni videla ljudi pred seboj, ne hiš ne kostanjev vzdolž drevoreda. Šla je z otrokom v naročju, kamor jo je zanesla noga in pot. Lenart ne ve, kako težko ji je; če bi to vedel, bi se ne bil razhudil. Tuji ljudje, tuja vrata, tuja mrzka dobrosrčnost. Če bi bilo treba čakati moža v ljubezni in svetlem pričakovanju, bi ga bila čakala leta in leta, bilo bi ji sladko.

Drevored brez konca . . . Otrok je bil nagnjen k njenim nedrjem, ni spal, toplota njenega telesa mu je dobro delala. Ni ga več čutila pri sebi, ni mislila nanj. Zdelo se ji je, da je postal kot v času nosečnosti del njenega telesa, nerazdružno zvezan z njeno usodo.

Sredi drevoreda se je ustavila. Nekdo je šel za njo. Dolgin v črni suknji jo je premeril z radovednim pogledom . . . Dva milicnika sta ji prišla s puškami na ramah naproti; neznano se jima je mudilo, črni cofi so jima tolkli po obrazih. Prvi, z grmom las, je mrmral romanco: "Quando la notte in Spagna . . ." Cilka je znova zablodila v svoji bridkosti kot človek, ki ne ve, kam hoče, kam ga žene brez miru. Naj ga zanesajo valovi kamorkoli, v življenje ali v smrt . . .

Redek je oni človek, ki bi v najbridkejših trenotkih nikoli ne bil mislil na smrt. Nekateri nikoli ne sklenejo računov z življenjem, a se predajo omami, ki jih objame kot mogočen tok in jih nese s seboj. Naj pade zastor med sedanjostjo in bodočnostjo! Oprijamajo se valovi kot

z vinom. Vse, kar šumi pod njimi, jih ne dela več boleznih, ampak vesele, na dnu duše počiva vse, kar je bilo. Kriknejo in planejo, radi bi se dvignili kot ptice in leteli.

Najteže je človeku takrat, kadar mu usahnejo še solze v očeh. Noga se zapleta, kamor sama hoče . . . Cilka je gledala z mosta v vodo, kakor da ločijo valovi življenje od smrti, bolečino od blaženosti. Popisani listi njenega življenja, cveti njene mladosti, smeh njene brezskrbnosti, šepet njenih sladkih, najslajših misli . . . Vse je bilo za njo: pomanjkanje, porod, sramota, Lenartove zle besede . . . Vse tone . . . na dnu šumi mladost in teče dalje, dalje . . . pozablja . . . ali hoče ona z njo?

Zaječala je v duši . . . Treba bi bilo le krikniti in zleteti ko ptica . . .

31.

"Irma Zavnik," je dejal pri zadnjem zasljevanju preiskovalni sodnik, "večer pred svojim dejanjem je bil Lenart Trpin v vaši sobi. Kaj je iskal pri vas?" Irma ni mogla tajiti, molčala je. Ali jo je izdala gospodinja? Kako je sovražila sodnikov nizki, mirni glas in njegove, v dno duše gledajoče oči! "Prišel je bil po nekatera pisma, ki mi jih je bil pisal." Spoznala je, da zasljevanju ne bo konca. Zgodi se lahko, da omahne ona, ali se zgrudi Lenart . . . Neizogibno je, da bo nekega dne jas-

Jean Bartel iz Californije, ki je dobila naslov Miss America v tekmi lepotic v Atlantic Cityju. N. J.

no vsem, kar so dotlej vedeli in trije. Treba je bilo hiteti. (Dalje prihodnjic.)

DELO DOBE

MOŠKI ALI ŽENSKÉ

od 9. do 3. pop.

Pripravljanje živil za zmagajo. Pripravo za ženske z družinami, ki hočejo delati samo nekaj ur na dan.

MANHATTAN

PICKLE CO.

1711 South Normal Ave., Chicago

DELO DOBE

ženske za čiščenje uradov v Union Station Building

Vi lahko naredite svoj del v vojni industriji s tem, da pomagate transportacijskemu sistemu.

STAROST 18 do 50 LET

Stalno delo sedaj in po vojni

Stalno ali začasno delo

IZREDNO DOBRA PLAČA

Povišanje po 6 mesecih

Udobne delavske razmere

Employment office:

CHICAGO UNION STATION

516 West Jackson Boulevard

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETA

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, na člane ali nečlane \$2.00 na eno leto naročnino. Ker pa člani še plačajo pri assessmentu \$1.20 na teden, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, razen če list predlagate za člane SNP. List Prosveta je vaje lastnega in svetovnega je v vsaki družini potrebna, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnili:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNP, ali če se preseli proč od družine in bo sahteval sam svoj list teden, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveta, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo smisliti datum za to vsoto naročnika.

Cena listu Prosveta je:

Za Zdrav. države in Kanado	Za Člone in Chicago
1 teden in . . . 4.00	1 teden in . . . 4.00
2 tednika in . . . 8.00	2 tednika in . . . 8.00
3 tednike in . . . 12.00	3 tednike in . . . 12.00
4 tednike in . . . 16.00	4 tednike in . . . 16.00
5 tednikov in . . . 20.00	5 tednikov in . . . 20.00

Za Evropo je . . . \$5.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaše lastništvo.

PROSVETA, SNP.
2657 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priloženo prilijem naročnino za list Prosveto vsoto \$. . .

1) Ime . . . Čl. družine št. . .

Naslov . . .

Ustavite teden in ga pripilite k moji naročnini od sledenčih članov moje družine:

2) . . . Čl. družine št. . .

3) . . . Čl. družine št. . .

4) . . . Čl. družine št. . .

5) . . . Čl. družine št. . .

Mesto . . . Država . . .

Nov naročnik . . . Star naročnik . . .